

Маріанна КНЯЗЯН,
orcid.org/0000-0002-9627-5601
доктор педагогічних наук,
професор кафедри французької філології
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова
(Одеса, Україна) kniazian1970@gmail.com

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ В УНІВЕРСИТЕТАХ БУДІВНИЦТВА ТА АРХІТЕКТУРИ

Однією з важливих проблем сьогодення є розвиток умінь взаємодіяти з представниками різних народів та культур, брати участь у міжкультурній комунікації. Це спричинює необхідність формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців, особливо якщо йдеться про професійну підготовку іноземних громадян. Метою статті є висвітлити сутність комунікативної компетентності майбутніх фахівців (архітекторів та будівельників), розкрити теоретичні засади та етапи формування цієї компетентності.

Комунікативна компетентність іноземних студентів (фахівців у галузі архітектури та містобудування) відображає лінгвістичні (фонетичні, граматичні, лексичні, стилістичні), соціокультурні (про соціально-історичний розвиток України та інших країн, мова яких вивчається), професійно значущі знання у сфері архітектурно-містобудівної діяльності, мовленнєві вміння (в аудіюванні, говорінні, читанні, письмі), вміння ефективно взаємодіяти в багатонаціональному колективі, а також здатність до самоосвіти. Теоретичними засадами формування окресленої компетентності є акмеологічний, культурологічний, системний підходи. Відповідно до цих підходів нами були визначені такі етапи формування комунікативної компетентності студентів-іноземців: базовий, модифікаційний, творчий. На базовому етапі ми пропонували некомунікативні та умовно-комунікативні вправи, котрі передбачали формування вмінь спілкування в основних побутових сферах життєдіяльності студентів, їх освітньому та соціальному середовищах. Модифікаційний етап мав на меті оволодіння знаннями про цивілізаційний розвиток України, а також знаннями професійного характеру (наприклад, про досягнення у сфері архітектури й містобудування, передовий технічний досвід різних країн, використання інформаційних технологій у проектуванні архітектурно-містобудівних об'єктів). Формування комунікативної компетентності на творчому етапі орієнтувало студентів на активну участь в обговоренні сучасних проблем архітектурно-будівельної галузі, висунення оригінальних пропозицій вирішення цих проблем.

Ключові слова: комунікативна компетентність, іноземні студенти, фахівці, архітектура, містобудування.

Marianna KNAZIAN,
orcid.org/0000-0002-9627-5601
Doctor of Pedagogical Sciences,
Professor at the Department of French Philology
Odesa I. I. Mechnikov National University
(Odesa, Ukraine) kniazian1970@gmail.com

THEORETICAL BASIS AND METHODS TO FORM THE FOREIGN STUDENTS' COMMUNICATIVE COMPETENCE IN UNIVERSITIES OF CIVIL ENGINEERING AND ARCHITECTURE

One of the important problems is the development of skills to interact with representatives of different peoples and cultures, to participate in intercultural communication. This necessitates the formation of communicative competence of future professionals, especially when it is a question of foreign citizens' professional training. The purpose of the article is to highlight the essence of communicative competence of future professionals (architects and builders), to reveal the theoretical foundations and stages to form this competence.

Communicative competence of foreign students (specialists in architecture and urban planning) reflects linguistic (phonetic, grammatical, lexical, stylistic), socio-cultural (on the socio-historical development of Ukraine and other countries whose language is studied) and professionally significant knowledge in the field of architectural and urban planning, speech skills (in listening, speaking, reading, writing), the ability to interact effectively in a multinational team, as well as the ability to self-education. The theoretical bases of formation of the outlined competence are acmeological, culturological, system approaches. In accordance with these approaches, we have identified the following stages to form the foreign students' communicative competence: basic, modificational, creative. At the basic stage, we proposed language

tasks, which provided for the formation of communication skills in the main areas of everyday life of students, educational and social environments. The modificational stage was aimed at acquiring knowledge about the civilizational development of Ukraine as well as professional knowledge (for example, achievements in the field of architecture and urban planning, advanced technical experience of different countries, the use of information technology in the design of architectural and urban planning objects). The formation of communicative competence at the creative stage focused students on active participation in the discussion of modern problems of the architectural and construction industry, putting forward original proposals for solving these problems.

Key words: communicative competence, foreign students, specialists, architecture, urban planning.

Постановка проблеми. У сучасному глобалізованому світі професійна підготовка майбутніх фахівців, зокрема й будівельного профілю, набуває якісно нових ознак. Насамперед, висувуються вимоги щодо розвитку вмінь командної діяльності, взаємодії з представниками різних народів та культур, ефективної комунікації в колективі. Це спричинює необхідність формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців, особливо якщо йдеться про професійну підготовку іноземних громадян. Окреслена проблема пов'язана з такими важливими практичними завданнями, як забезпечення результативної попередньої підготовки студентів із різних країн світу до навчання в закладах вищої освіти в Україні, оволодіння ними українською та англійською мовами, необхідними базовими знаннями для формування всієї системи компетентностей, передбачених освітньо-професійною програмою за спеціальністю «архітектура та містобудування» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

Аналіз досліджень. Вивчення сучасних наукових джерел із зазначеної проблеми переконує в тому, що вона висвітлювалася в таких аспектах: теоретичні засади забезпечення міжкультурної взаємодії (Demorgon, 2009), реалізації компетентнісного (Князян, Хромченко, 2019; Sandu, 2015), акмеологічного (Сотська, 2017; Шмельова, 2012), системного (Шкабара, 2004) підходів у професійній підготовці майбутніх фахівців, зокрема й майбутніх фахівців будівельного профілю (Gulay, 2013; Кулалаєва, 2018), засоби активізації формування комунікативної англійської (Iftimie, 2015), а також комунікативної інтеркультурної (Ahnagari, Zamanian, 2014; Cetinavci, 2012) компетентностей студентів.

Водночас проблема формування комунікативної компетентності іноземних громадян – майбутніх будівельників вимагає більш ґрунтовного висвітлення.

Мета статті – висвітлити сутність комунікативної компетентності майбутніх фахівців (архітекторів та будівельників), розкрити теоретичні засади та етапи формування цієї компетентності.

Виклад основного матеріалу. Насамперед, варто наголосити на тому, що комунікація є прі-

оритетною передумовою ефективності соціалізації особистості, досягнення високих результатів професійної діяльності, самореалізації в різноманітних сферах життя. У площині професійної підготовки студентів-іноземців неабиякої значущості набуває формування комунікативної компетентності, що передбачає не лише оволодіння мовами, а й культурою спілкування, професійною етикою.

Варто підкреслити, що, за рекомендацією експертів Ради Європи (Conseil de l'Europe, 2001: 17–18), комунікативна мовленнєва компетентність відображає лінгвістичний (фонетичні, морфологічні, синтаксичні, лексичні, стилістичні знання), соціолінгвістичний (соціокультурні знання) та прагматичний (знання про особливості інтерактивних обмінів у певному мовному середовищі) компоненти.

Варто зазначити, що комунікативна компетентність віддзеркалює як сформовані комунікативні вміння, так і вміння контролювати та коригувати процес усного та писемного мовлення, знання про певні обмеження у сфері спілкування (відповідно до соціального статусу співрозмовників, віку, статі тощо), специфіку вербальної та невербальної взаємодії, професійно-рольовий мовленнєвий етикет.

Аналіз освітньо-професійної програми за спеціальністю 191 «Архітектура та містобудування» свідчить про інтеграцію художньо-композиційної, інженерно-технічної та загальнонаукової підготовки майбутніх фахівців у процесі навчання в будівельних університетах. У програмі наголошується на необхідності володіння випускниками вищів здатністю спілкуватися усно й письмово державною та іноземною мовами, розробляти ефективну стратегію комунікації з використанням сучасних інформаційних технологій. Окрім цього, цілком правомірно акцентується й на вміннях спілкуватися з представниками різних професійних груп, експертами з метою розширення та поширення власного найкращого досвіду професійної діяльності (Освітньо-професійна програма «Архітектура», 2017: 8).

Отже, комунікативна компетентність студентів-іноземців (фахівців архітектури та містобудування) відображає лінгвістичні (фонетичні, граматичні, лексичні, стилістичні), соціокультурні

(про соціально-історичний розвиток України та інших країн, мова яких вивчається) та професійно значущі знання у сфері архітектурно-містобудівної діяльності, мовленнєві вміння (в аудіюванні, говорінні, читанні, письмі) та вміння ефективної взаємодії в багатонаціональному колективі, а також здатність до самоосвіти з метою професійного самовдосконалення.

Теоретичними засадами формування окресленої компетентності є, насамперед, акмеологічний, культурологічний, системний підходи.

Акцент на акмеологічному підході спричинений необхідністю забезпечення в процесі формування комунікативної компетентності студентів-іноземців можливості поступового переходу на більш високі рівні особистісного саморозвитку. Саме тому процес професійної підготовки майбутніх фахівців архітектури та містобудування має передбачати розробку певних етапів оволодіння комунікативною компетентністю, при цьому на кожному з етапів студенти-іноземці досягатимуть найбільшого з можливого для кожного з них саме в контексті певних часових лімітів. Це дає змогу не лише спонукати майбутніх фахівців до постійної роботи над собою, підвищенням власного рівня лінгвістичних, соціокультурних, професійно значущих знань, іншомовних умінь, формування здатності до міжкультурної взаємодії, а й, як зазначають науковці (Сотська, 2017: 387; Шмельова, 2012: 1238), до реалізації свого творчого потенціалу, генерації оригінальних ідей та їх втілення в практичній діяльності.

У контексті професійної підготовки студентів-іноземців культурологічний підхід також набуває неабиякого значення, оскільки вони мають ознайомлюватися з особливостями цивілізаційного розвитку різних країн світу, насамперед, України. У смисловому полі цього підходу передбачається формування в студентів широких знань про культурно-історичний та соціально-економічний розвиток країн, мова яких вивчається, виховання взаємоповаги, толерантності, людяності, гнучкості тощо. Важливим є те, що, ознайомлюючись із культурною спадщиною різних народів, їхніми традиціями, досягненнями в різних видах діяльності, насамперед, у сфері архітектури та містобудування, студенти-іноземці мають змогу оволодівати професійно важливими знаннями полікультурного характеру, в них поглиблюється ерудиція, науковий світогляд, виховується «культурний плюралізм» (Conseil de l'Europe, 2001: 11) та етика професійних взаємовідносин.

Звернення до системного підходу як теоретичного базису формування комунікативної компетентності в студентів-іноземців пояснюється тим, що всі методи, котрі пропонуються майбутнім фахівцям у навчальному процесі, мають бути класифіковані відповідно до рівня володіння ними мовами, які вивчаються, сформованими професійно орієнтованими знаннями та інтересами. Система віддзеркалює цілісність взаємопов'язаних компонентів, організованих до певної структури об'єкта. І. Шкабара правомірно наполягає на тому, що саме системний підхід дає змогу висвітлювати об'єкти навколишнього світу як динамічні цілісні системи, кожна з яких відрізняється диверситивними зв'язками із середовищем та має складну структуру (Шкабара, 2004: 35). Особливого значення набуває те, що система передбачає послідовний характер функціонування певного об'єкта; це дає змогу викладачам повертатися до тих етапів навчання, науковий матеріал яких не був засвоєний студентами в повному обсязі.

Відповідно до виокремлених акмеологічного, культурологічного та системного підходів нами були визначені такі етапи формування комунікативної компетентності студентів-іноземців: базовий, модифікаційний, творчий.

На базовому етапі нами пропонувалися завдання з мови, котрі передбачали формування умінь спілкування в основних побутових сферах життєдіяльності студентів, освітньому та соціальному середовищах. Студенти-іноземці оволодівали переважно лінгвістичними та соціокультурними знаннями, а також елементарними вміннями усної/писемної рецепції й продукування мовлення.

Модифікаційний етап формування комунікативної компетентності студентів-іноземців передбачав оволодіння як знаннями про цивілізаційний розвиток України, так і знаннями професійного характеру (наприклад, про досягнення у сфері архітектури й містобудування, передовий технічний досвід різних країн, використання інформаційних технологій у проектуванні архітектурно-містобудівних об'єктів). Розвивалися вміння комунікації в усіх сферах (особистісній, освітній, суспільній, професійній) із представниками різних національностей.

Формування комунікативної компетентності на творчому етапі орієнтувало студентів на активну участь в обговоренні сучасних проблем архітектурно-будівельної галузі, їх вирішення в процесі продукування цікавих підходів. Особлива увага приділялася вмінням аналізу іншомовної літератури та вибору аргументів на підтримку студентом власної позиції. Не менш важливою була й діяльність із вирішення поставлених перед

окремою групою студентів задач з архітектурно-містобудівного проектування та прогнозування.

Упровадження завдань зазначених етапів забезпечило зняття психологічного бар'єру, остраху брати участь в іншомовному спілкуванні, активізувало міжкультурну взаємодію між усіма членами академічної групи. Окрім цього, студенти генерували ідеї українською/англійською мовою щодо вирішення проблемних ситуацій, котрі виникають під час спілкування в особистісній, освітній, соціальній, професійній сферах.

Нижче наведемо приклади завдань для кожного окремого етапу формування комунікативної компетентності студентів-іноземців на базі Одеської державної академії будівництва та архітектури.

Базовий етап. Перед початком експериментальної роботи в зазначеному закладі вищої освіти було проведено вступну лекцію «Комунікативна компетентність сучасного архітектора та будівельника як передумова професійної успішності» про сутність, структуру комунікативної компетентності, важливість її формування в майбутніх архітекторів та будівельників, методи її діагностики та саморозвитку.

Після цього на заняттях з української та англійської мов були запропоновані некомунікативні, умовно-комунікативні вправи та завдання, спрямовані на формування фонетичних, граматичних та лексичних знань, наприклад, із фонетики: прослухайте речення та ідентифікуйте з-поміж інших звук, який вивчається; підставте звук у слова замість тих, що є, та скажіть, як змінилося значення слова; проаналізуйте різні інтонаційні моделі в українській та англійській мовах (розповідну, питальну, спонукальну); виокремте в тексті речення з певною інтонаційною моделлю; розробіть мікродіалог із використанням різних інтонаційних моделей. Із метою формування граматичних знань іноземних студентів були запропоновані завдання такого типу, як-от: замість теперішнього часу поставте дієслова, виокремлені курсивом, в один із минулих/майбутніх часів (залежно від контексту); заповніть пропуски (вживаючи іменники, дієслова в потрібній граматичній формі, необхідні артиклі/займенники, прикметники/прислівники у вищому та найвищому ступенях); доповніть речення, використовуючи згідно з контекстом граматичні форми різних частин мови; дайте відповіді на запитання; розробіть власні запитання; перекладіть речення або текст на українську/англійську мову; зробіть переказ тексту; складіть діалог, оповідання. Задля формування лексичних знань ми розробили, наприклад, такі типи вправ: назвіть синоніми та/або антоніми підкреслених слів, складіть із використан-

ням нових лексичних одиниць словосполучення, речення, ситуацію, діалог, перекладіть фрази або текст, напишіть твір.

Варто підкреслити, що найбільші труднощі викликав такий вид мовленнєвої діяльності, як говоріння, саме тому ми запропонували майбутнім фахівцям взяти участь в інсценуванні певних ситуацій у побутовій, соціальній та освітній сферах із життя студентів-іноземців. Позитивний вплив на формування комунікативної компетентності мало й залучення студентів до розробки лінгвістичних квестів, олімпіад, організації концертів.

Протягом модифікаційного етапу формування комунікативної компетентності майбутні фахівці були залучені до конкурсів «Сучасна Україна», «Україна та її культурна спадщина», «Що ти знаєш про Україну?», «Що? Де? Коли?» з історії, культури, адміністративного устрою, соціально-економічного, політичного життя нашої держави. Поряд із цим проводилися бесіди й дискусії про досягнення у сфері культури з акцентом на архітектурі та містобудуванні в тих країнах, представники яких навчалися в академічній групі. Мали місце й конкурси презентацій про технічні досягнення в будівельній галузі в різних країнах, використання інформаційних технологій у проектуванні міст. Особливістю проведення бесід, дискусій та конкурсів було те, що майбутні фахівці мали дати вичерпні відповіді на запитання інших студентів, правильно розпочати обговорення та закінчити його, дотримуючись вимог щодо виразності, логічності, точності мовлення.

У процесі творчого етапу формування комунікативної компетентності викладачі запропонували студентам взяти участь у мозковому штурмі «Яким має бути місто твоєї мрії?». Майбутні фахівці генерували ідеї, обирали з них оптимальні, аргументували власні проекти. Було запропоноване й творче завдання з дослідження історії забудови Одеси; особливий інтерес викликала в студентів пропозиція викладача запропонувати власний варіант розвитку міста (його архітектурно-містобудівного та ландшафтного середовища). Така альтернативна історія забудови Одеси актуалізувала не лише лінгвістичні й соціокультурні знання студентів-іноземців, а й значно розширила наявний базис професійних знань майбутніх архітекторів та будівельників. Окрім цього, було запропоновано спрогнозувати подальший розвиток різних міст Одещини (Білгород-Дністровський, Вилкове, Ізмаїл, Одеса, Чорноморськ), показати їх специфіку (культурну, економічну, соціально-історичну); для цього студенти мали проаналізувати різноманітну документацію, їм було дане

завдання провести бесіди з українськими та іноземними фахівцями щодо перспектив розвитку окресленого регіону. Наголосимо, що виконання завдань такого типу орієнтувало на широку самоосвітню діяльність студентів з оволодіння відповідними знаннями.

Висновки. Отже, комунікативна компетентність студентів-іноземців містить лінгвістичні, соціокультурні та професійно важливі знання у сфері архітектурно-містобудівної діяльності, мовленнєві вміння (в аудіюванні, говорінні,

читанні, письмі), вміння ефективної міжкультурної взаємодії, здатність до самоосвіти. Основними теоретичними засадами формування окресленої компетентності були акмеологічний, культурологічний, системний підходи, етапами – базовий, модифікаційний, творчий. Перспективи досліджень зазначеної проблеми полягають у вивченні ролі самостійної роботи іноземних студентів як засобу формування та актуалізації загальних та фахових компетентностей майбутніх архітекторів та будівельників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кулалаєва Н. В. Формування енергоефективної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю через проектне навчання. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Педагогічні науки*. 2018. Вип. 37. С. 118–124. DOI 10.31376/2410-0897-2018-2-37-118-124
2. Освітньо-професійна програма «Архітектура» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 191 Архітектура та містобудування. Київський міжнародний університет. 2017. URL: https://kymu.edu.ua/upload/pdf_files/osvitno_profesiyna_prohrama_arhitektura_bakalavr_2017.pdf
3. Шкабара И. Е. Роль аналитической деятельности в педагогическом мониторинге. *Стандарты и мониторинг в образовании*. 2004. № 1. С. 34–37.
4. Ahnagari, S., Zamanian, J. Intercultural Communicative Competence in Foreign Language Classroom. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*. 2014. Vol. 4, No. 11. Pp. 9–16. DOI: 10.6007/IJARBS/v4-i11/1265
5. Cetinavci, U. Intercultural communicative competence in ELT. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*. 2012. No. 46. Pp. 3445–3449. URL: https://www.researchgate.net/publication/273854810_Intercultural_Communicative_Competence_in_ELT
6. Conseil de l'Europe. Un cadre européen commun de référence pour les langues: apprendre, enseigner, évaluer. 2001. 196 p. URL: <https://rm.coe.int/16802fc3a8>
7. Definition and Selection of Competencies. Theoretical and Conceptual Foundations (DESECO). Strategy Paper on Key Competencies. An Overarching Frame of Reference for an Assessment and Research Program – OECD (Draft). 2002. URL: <http://www.kaapeli.fi/~vsvy/eaea/policy/b/DeSeCo.doc>
8. Demorgon, J. Complexité des cultures et de l'interculturel. Contre les pensées uniques, 5e édition revue et augmentée. Paris: Economica, 2015. 331 p.
9. Gulay, O. Structure of the Professional Competence of Future Builder-Engineers. *Knowledge. Education. Law. Management*. 2013. No. 2 (1). Pp. 76–86.
10. Ifimie, N.-M. Developing English Communication Skills in a Different Cultural Context: Matches and Mismatches. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*. 2015. № 7 (1). Pp. 169–180. URL: <http://revistaromaneasca.ro>
11. Kniazian, M., Khromchenko, O. The ESP Lecturers' Self-Development Competence in Higher Educational Context. *The Journal of Teaching English for Specific and Academic Purposes*. 2019, Vol. 7. No 3. Pp. 385–393. DOI: <https://doi.org/10.22190/JTESAP1903385K>
12. Sandu, A. (2015). Appreciative Teaching of Social Sciences in Competence Based Approaches to Higher Education. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*. 7 (2). pp. 143–169. DOI: <http://dx.doi.org/10.18662/rrem/2015.0702.13>
13. Shmeleva, E. A. Innovation Potential of Acmeological Approach to Teaching Staff Training Journal of Siberian Federal University. *Humanities & Social Sciences*. 2012. Nr 5. Pp. 1235–1245. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/38634418.pdf>
14. Sotska, H. I. Acmeological approach to teacher education in Ukraine. *Education for the future in the light of the challenges of the 21st century*. 2017. Nr 1. Pp. 387–397.

REFERENCES

1. Kulalaieva N. Forming Energy-Efficient Competence of Future Skilled Workers of Building Profile by Means of Project-Based Learning. Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University Bulletin. *Pedagogical Sciences*. 2018. Vyp. 37. С. 118–124 [in Ukrainian]. DOI 10.31376/2410-0897-2018-2-37-118-124
2. Osvitno-profesiina prohrama “Arkhitektrua” pershoho (bakalavrskoho) rivnia vyshchoi osvity za spetsialnistiu 191 Arkhitektura ta mistobuduvannia. [Educational and professional program “Architecture” of the first (bachelor’s) level of higher education in the specialty 191 Architecture and Urban Planning. Kyiv International University. 2017. URL: https://kymu.edu.ua/upload/pdf_files/osvitno_profesiyna_prohrama_arhitektura_bakalavr_2017.pdf
3. Shkabara I. E. Rol analiticheskoy deyatelnosti v pedagogicheskom monitoringe [The role of analytic activity in pedagogical monitoring]. *Standards and monitoring in education*. 2004. № 1. С. 34–37 [in Russian].

4. Ahnagari, S., Zamanian, J. Intercultural Communicative Competence in Foreign Language Classroom. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*. 2014. Vol. 4, No. 11. Pp. 9–16 [in English]. DOI: 10.6007/IJARBS/v4-i11/1265
5. Cetinavci, U. Intercultural communicative competence in ELT. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*. 2012. No. 46. Pp. 3445–3449 [in English]. URL: https://www.researchgate.net/publication/273854810_Intercultural_Communicative_Competence_in_ELT
6. Conseil de l'Europe. Un cadre européen commun de référence pour les langues: apprendre, enseigner, évaluer. 2001. 196 p. [in French]. URL: <https://rm.coe.int/16802fc3a8>
7. Definition and Selection of Competencies. Theoretical and Conceptual Foundations (DESECO). Strategy Paper on Key Competencies. An Overarching Frame of Reference for an Assessment and Research Program – OECD (Draft). 2002. URL: <http://www.kaapeli.fi/~vsvy/eaea/policy/b/DeSeCo.doc>. [in English].
8. Demorgon, J. Complexité des cultures et de l'interculturel. Contre les pensées uniques, 5e édition revue et augmentée. Paris: Economica, 2015. 331 p. [in French].
9. Gulay, O. Structure of the Professional Competence of Future Builder-Engineers. Knowledge. *Education. Law. Management*. 2013. No. 2 (1). Pp. 76–86 [in English].
10. Iftimie, N.-M. Developing English Communication Skills in a Different Cultural Context: Matches and Mismatches. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*. 2015. 7 (1). Pp. 169–180 [in English]. <http://revistaromaneasca.ro>
11. Kniazian, M., Khromchenko, O. The ESP Lecturers' Self-Development Competence in Higher Educational Context. *The Journal of Teaching English for Specific and Academic Purposes*. 2019, Vol. 7, No 3. Pp. 385–393 [in English]. DOI: <https://doi.org/10.22190/JTESAP1903385K>
12. Sandu, A. (2015). Appreciative Teaching of Social Sciences in Competence Based Approaches to Higher Education. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*. 7 (2). Pp. 143–169 [in English]. DOI: <http://dx.doi.org/10.18662/rrem/2015.0702.13>
13. Shmeleva, E. A. Innovation Potential of Acmeological Approach to Teaching Staff Training Journal of Siberian Federal University. *Humanities & Social Sciences*. 2012. Nr 5. Pp. 1235–1245 [in English]. <https://core.ac.uk/download/pdf/38634418.pdf>
14. Sotska, H. I. Acmeological approach to teacher education in Ukraine. *Education for the future in the light of the challenges of the 21st century*. 2017. Nr 1. Pp. 387–397 [in Ukrainian].